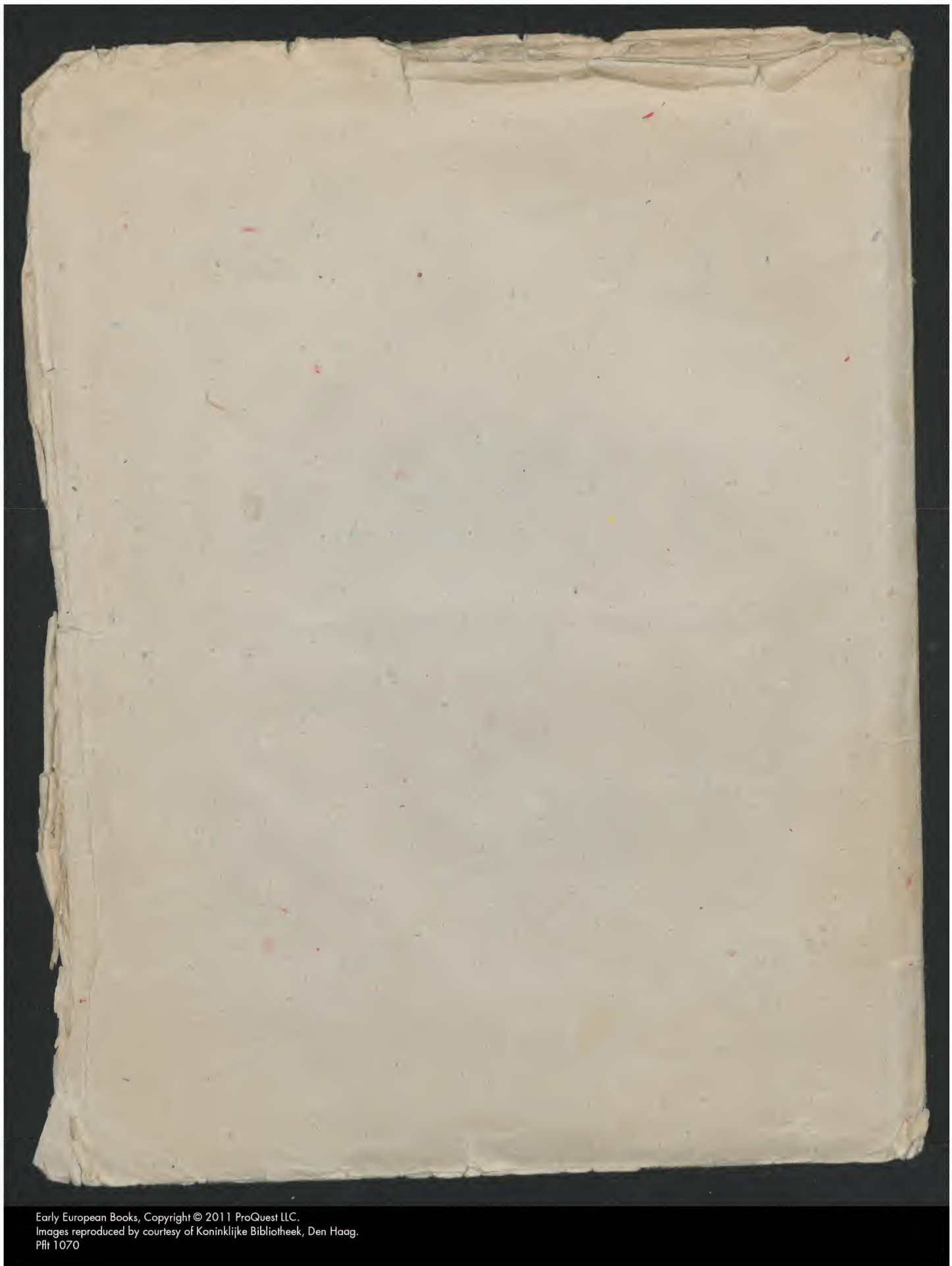
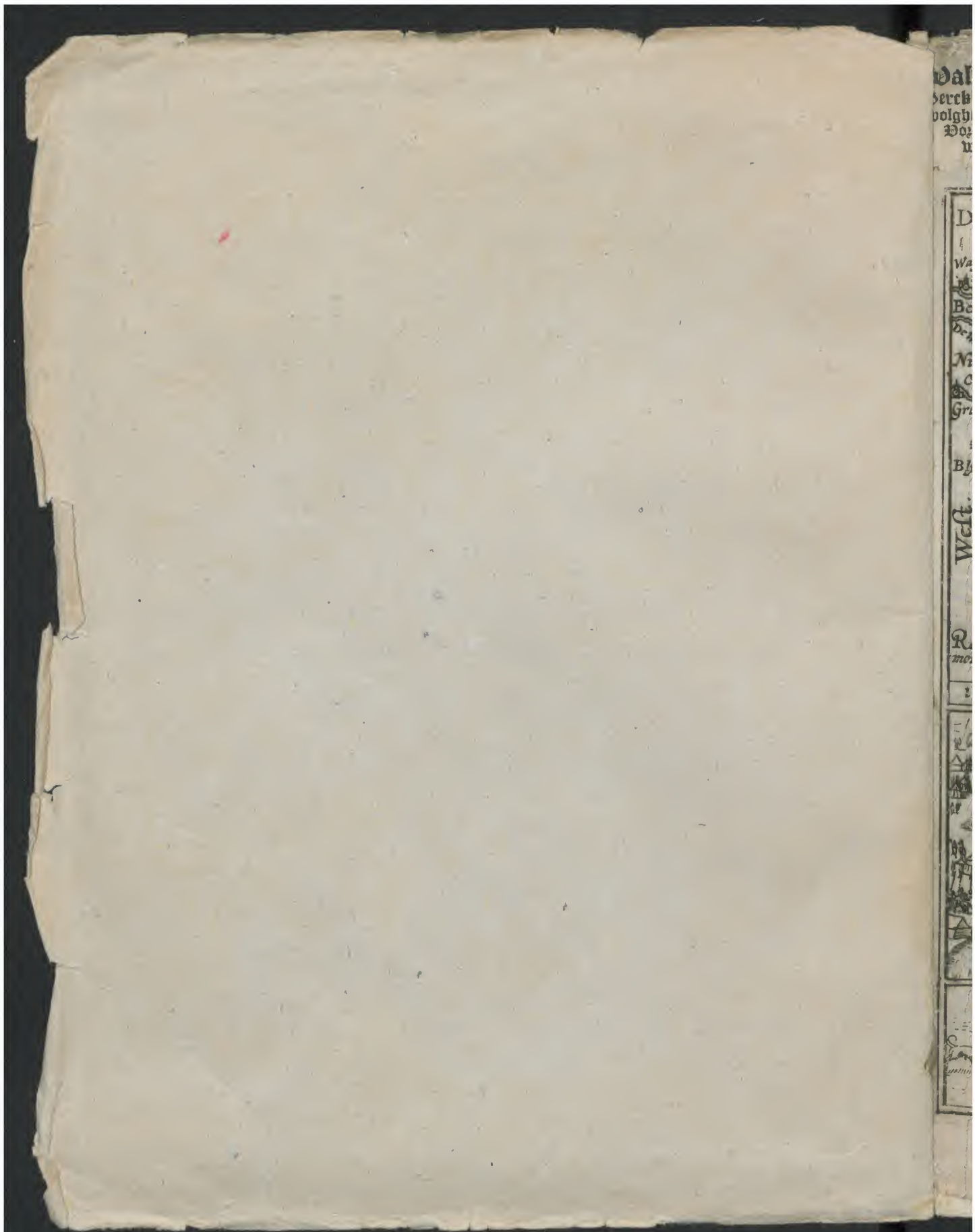

PAMFLET

1070

431

De 4
 lier
 Bon
 hadt
 ghet
 Ene
 male
 thes
 signe
 lugh
 God
 ende
 Com
 dach
 stoel
 schiet
 is gh
 hadd
 men/
 Dra
 pecten
 Hra
 Com
 In
 Wou
 ghely
 de V
 dan
 Co
 berle
 was
 17

Walbisch van Berckhey/

Dat is:

Eene beschrijvinghe des grooten Vissches/ die in het
Jaer 1598. den derden Februarj / te Berckhey ghestrandet
is / met een cozt verhael der dinghen die daer op
ghevolght zijn.

3.

Is seker en ghewis/ dat Godt tot aller stont
Dooz teyck'ne aen de lucht/ op d'aerd/ of uyt smeyns gröt
Den Menschen heeft vertoont dat sijn hant was verheven/
Om landen ende lien/ van weghen haer boos leven/
Dooz strijgh/ dooz pestilens / ofre dooz honghers noot
Te straffen/ end' van hier te rucken dooz de doot.
Dooz leest d'heplighe Schrijft/ dooz leest d'oude Chronijcken/
T'gheen ick u hier vertell' sal ooghschijnlijck blgcken.
Doch of wel peder Van de teer'nen can aensien/
Niemant voozsegghen can / wat dat sy ons bedien/
De Heer' Almachtich heeft ons dit verberghen willen/
Op dat vooz sijn Ghericht wy beben ende trillen.

Menschen ghedaente seer ghelijck was/ behalven dat hy twee clepne hoornkens aent hooft hadde/ ende en hadde
maer twee vinghers aen elcke handt/ sijn voeten waren ghelijck steerten/ ende aen de armen hadde hy twee clepne
bleughelkens ghelijck een Eleemups. Hier op is stract ghevolght de bloedighe oorloghe/welcke de Dolphijn van
Wantrijck des Coninck Caroli de 7. soon/ den Zwijseren heeft aengedaen/ dooz aensouwinghe des Paus Eugeng
de 4. die den Synodum/welcke te Basel aengedangen was / tegen daick des Kersers Sigismundi woude in Ita-
lien ghehouden hebben. Dese selfden qualijck ghedorellen Paus heeft oock Labillaum den jonghen Coninck van
Hongarien daer toe bereydet/ dat hy de vyde handelinge/welcke hy met Amurathe den Turckischen Kerser gemaect
hadde/breken soude/han dooz sijne Pauselijcke macht ontlaende des dieren Cedres/waer mede de vyde-handelin-
ghe bevesticht was. Waer dooz Amurathes ghetericht ende verbittert wescnde/ eenen grooten hoop vuyteren ende
Knechten te veld ghebracht heeft/ om teghen Labillaum te strijden. Het is gheschiedt als beyde Heynleggheren aen
malcanderen ghecomen waren/ dat de Turcken begonden te wijcken ende onder te ligghen/dwelck siende Amura-
thes/ soo heeft hy de bescheyene ende beschelde vyde-handelinge uyt sijnen boesem her vooz ghehaelt/ ende heeft
sijne ooghen ende handen nae den Hemel opheffende/ aldus ghesproken: Diet Jesu Christus/ dit is de vyde-hande-
linge die uwe Christenen met mi/ in dijnen jaen swerende/ ghemaeckt hebben. Zyt ghy eenen rechtberdigen
Godt/ soo verbedicht dijne ende mijne eere. Amurathes dese woorden ghesproken hebbende/ soo zijn de Hongheren
ende Polacken floort in de blucht gheslaghen gheworden. den meesten deel is doot ghebleven/ ende onder andere/de
Coninck Labillaus/ende Juliamus Cesarinus des Paus Gesant/ dit is gheschiet by Darna/ Anno 1444. den 10.
dach Novembris/ende woxt bescheyen van Bonifacio lib. 6. c. 3. Eugengius is cozt hier nae van den Pauselijcken
stoel afgeset / ende Wiedeus een Hertogh van Baboyen is in sijne stede gevolght. Kantot ende herkauwt dese ghes-
chiedenisse wel/ ghy die seght/ dat men niet schuldich en is den Ketteren Ede te houden. Een ander exempel. Het
is gheschiet/ Anno 1281. dat eenighe Visschers in haer net ghevangen hebben een Zee-monster/ dwelck de gedaente
hadde van eenen leen/ so haest als het buyten het water was heeft het begonnen te clagen/ te schreyen ende te kren-
men/ gelijck een Mensch die bedroeft ende dranghticht is/ ende werdt levendich te Rome ghebracht tot den Paus
Marcellinum de 4. Cozt hier op sijn gevolght de Siciliaensche Visschers/ dat is/ ten tijde als men gewoon is de Vess-
peren te singhen in het Pausdom/ so zijn dooz ingheven des Paus Nicolai de 3. ende dooz beleyt des Coninck van
Aragon op eenen Paeschdach overvallen/ vermoort/ ende ommegebracht alle de francopsche Garnisonen/ die de
Coninck van Warckrijck in Sicilien hadde.

In Jaer ons Heeren 1522. isst op den oever by Roomen een Zee-monster ghesien/ hebbende de ghedaente rener
Wolwe/ met grote wammen/ ende het hant gheheel verweret/ met langhe ooren als een bracke/ inder een Dinnie
ghelijckende dan een Mensch. Ont dese tijdt heeft Sultan Solman de sone van den Turckischen Kerser Zelim/
de Ridder van D. Jan/ die Rhodes bewaerden/ belegghet/ ende soo ghelweldichlick bedochten/ dat hy Meester
van het ghehele Epland gheworden is.

Cozt eer der Romeynen delt overste Dosthumes Albinus met sijnen gantschen legher van de francopsen is
verflaghen gheworden/ so heeft het ghescheenen dat de Zee op vele plaetsen in brande stont/ d'welck een vooztercken
was van den schijckeliken brandt der oorloghe/ die ourent die tijdt aen belen hoeken des weerelts is ontsteken.

29

Verhalben

In Ek wil / cozt hept
halve/alle andere teer-
kenen voozby gaen / die
aen den Hemel of aen de
lucht menichmael ghe-
schiet zijn/ende wil allee-
nelijck eenighe Historien
verhalen van Zee-mon-
sters/dewijle onse Zee-
dier/ om dit te schijven/
oofake ghegheben heeft.
Ten tijde des Roomschen
Paus Eugeng de 4. isst
(ghelijck Bapt. Julg.
schrijft) eenen Zee-ridder
op het landt ghecomen/
wiens ghedaente eenes

Verhalben als int Jaer van t'neghentich en acht/
 De Zee een Walvisch groot op het landt hadd' ghebracht/
 Die grootwelijck t'aensien/ en schrick'lijck was t'aenschoutwen/
 Ind' ooghen van elck een/ heyd' Mannen en der Vrouwen:
 Soe was ick med' verbaest/ aensiende dit ghebrocht/
 Welck te Verclijp de Zee hadd' op het landt ghebrocht.
 Elck een heeft wel verstaen dat hier op woude volghen
 Wat vzeemis en wonderbaers/ en dat Godt was verbolghen.
 Waer wat het wesen soud' heeft niemant uptgheholt/
 Tot datter upt Zabandt een glossa quam gherolt/
 Daer in t'volle beschept niet anders wordt ontloken/
 Van of de Dichter hadd' met Godt den Heer ghesproken.

III.

Ick sweegh vast still/ ick hielt mijn penn' end' oock mijn mondt/
 Hopende dat de Heer' soud' toonen t'sijner stont/
 Dat hy dit monster groot hadd' in Hollandt doen stranden/
 Niet als een doozspoek/ dat hy woude dese Landen
 Bzenghen onder het groot/ wzeet/ en bloet-dozsich dier/
 Welck niet anders en soecht/ dan dooz het zweert en byer/
 Ons edele Nederlant/ woest ende leech te maken/
 Als een Walvisch/ die t'gheen dat hy crijght in sijn laken
 Verscheurt/ inswelght/ verteert/ en gantschelijck verniet.
 Ick hebb' alijdt gheschoopt/ dat Godt den Spaenschen siele
 Soude met pijn en smert van hongher doen versmachten/
 Ghelijck dien Walvisch nae twee daghen en drie nachten.

IIII.

Vier en twintich ellen was dit Zee-monster lanch/
 T' verboerde peder Man/ eens deels dooz sijnen stanch/
 Eensdeels dooz sijn grootheyt en leelijcke figueren/
 Niemandt en cond' ontrent dit beest langhe ghedueren/
 Deel tanden hadd' het/ die als t' hooznkens lanch en rondt/
 Vasten in t' ghewulste van sijnen wijden mondt.
 T'hadd' twee seer cleyn ooghen/ die int hooft diepe stonden/
 Dat dinc was groot en lanch/ dwelck niet is te vermonden/
 Het hadd' een tong' gheen tong' / daer lach in sijnen crop
 Een dinc als een hoe-pens / daer ober liep t'buyl sop/
 Welck upt sijn inghewant met stroomen quam ghedreben/
 Het hadd' twee t' cleyn binnen om dooz t'water te sweben.

V.

Dit alles past seer wel op Signor l' Admirant,
 Die t' ghelijck den naem med' bzenge) is een wonderlijck quant.
 Het vierentwintich duysent Man is hy ghecomen

Ober

† Twee en twintich.
 † De Spaensjaerden als
 gehoornde Boeken/ stoo-
 ren/ vermoorden/ hinde-
 ren/ ende beschadigen een
 peder daer sp hy ofte ont-
 trent comen comen.
 * Membrum virile.
 † Elcke Winne was twee
 ellen lanch / ende breed
 vierd' half vierendeel.

† Conveniunt rebus
 nomina saepe suis.
 Dat is / Ghelijck eens

Ober den Rijn/ en heeft Ofsop eerst inghenomen.
 Door t'gantsche landt was hier door elck een seer verschijckt/
 Eeder Stadt vreesde dat het op haer was ghenticht/
 Laet s'cheen dat hy t'ssens soud' innemen de Steden
 Die op de rugghe sijn gheleghen hier beneden.
 Waer t'gaet veel anders toe/ want sijnen buylen tant
 Fortert hy boven in t' Cleefsch en s'winsterse landt/
 Dat hy t' soo schendich maect met Mannen ende Wijven/
 * Dat niemant ontrent hem can dueren ofte blijben.

ende ghebeken is. Admirandus/ eenen wonderbaerlijcken selamen ghesele: Wat dat Canadeste beduyt/ verstaet
 peder s'wan wel/ Walde-penas/ is so veel te seggen/ als eenen die anders menschen jammerlijck quelt/ ende die nae/
 maels selvs swaertijck sal gheplaccht worden. Doet eene n. tot sijnen vierden naem/ so en sal hy niet veel min dan
 eenen Maere ofte gheck zyn. Dat hy dese namen ten rechten voeren mach/ dat heeft hy bewisen so haest als hy over
 den Rijn ghecomen was/ want de Stadt Ofsop inghenomen hebbende/ ende het Casteel noch tegen holdende/ so is
 hy selvs niet eenen Weul ende Monck berghefichacht zynde/ nae het Casteel toe ghegaen/ haer dreggende/ wonden
 sy het niet strac verlaten ende hem overleuren/ so mochten sy haer biechte spreken/ de Weul was veerdich om haer
 op te hanghen. Hy heeft de stoppen/ welcke hy den Weul in der handt ghegeven hadde/ selvs genomen/ ende heeft se
 om hooghe ghehouden/ ende den belegerden vertoont. Ich en gheloove niet/ dat ter aen onser zijde eenigen Capitayn/
 sae oock niet datter eenen Weul-hebber is/ die aldus soude willen den Weul helpen sijn anijnt verrichten.
 * Eenighe spreken van meer/ andere van min. * T'ghene dat men sus anders door een d'oeve schade ende groot
 ongheluck acht (namelijck huns ende hof me t' alles datter in is/ verlaten) dat achten de Cleefse ende s'winsterse
 sche door eene goote ghelucksalicheyt/ ende zyn blijde dat sy alles verlatende naecht ende bloot upt der Tjannen
 handen comen oncomen.

23.

Door s' Walbischs cleyn ooghen wierdt d'onboozsichticheyt
 Des Admirants beduydt/ die soo langh' heeft ghebept
 Sijn groot en schijck'lijck heyt dieper int landt te voeren/
 * Tot dat haer koozn en vee gheblucht hadden de voeren.
 Soo dat Signoz daer nae moeste van honghers noot
 Eten kool-stroncken/ want hy en vande nergheus broot.
 Doch als dit hongherich volck in de Neutrale Steden
 * Het hopen ghelogiert werdt/ hoozt eens wat sy deden/
 Buyn broodt/ ghepeckelt vleesch wonden sy niet eten/
 Waer hebbent den Weerd booz sijn voeten ghesmeten.
 * Door haer ontucht hebben sy in verdriet en rouwe
 Ghebracht menighe Waeght en deuchdelijcke Vrouwe.

ende respijt ghegeven om haer koozn ende beesten in de baste Steden te bluchten. Soo dat cozt daer nae sijn Dol-
 baren hongers halven in de plaetse van broot hebben gheen kool-stroncken/ gestreint bloedt der Weesten/ wortelen
 der cruyden etc. Men dien het landt vol eerlijcke ware was/ septe men/ Ten is niet hoepel/ ten is niet eere geinwerch
 door den Coninck dat hy Contributie of ding- tal van sijn ongheluckelike onderfaten/ soude nemen: s'waer nu/ nae
 dat de Voeren alles in de Steden gebucht hebben/ so vergunt hy haer salve-garde.

* Aldus noeme ich de Cleefse ende s'winsterse Steden/ maer cecepi de Spaenjaert en hondt se nu niet booz
 Neutrael/ maer booz sijn eyghen/ ende verschoonse niet meer dan hy Neutrum doet/ dwelck te boozen aen onser
 zijde alstijt gheweest is. Doch ghelijck eerst des de Pans deses Coninck van Hispanien booz-ouderen American
 gheschoucken heeft (daer over sich de Heptensche Coninck Atitahpa verwonderende/ ghesproken heeft/ de Pans
 moer wel eenen grooten dwaes zyn/ dat hy inghe Landen ende Steden/ daer hy niet eenen voet eyghendoms in en
 heeft/ anderen is schenckende) even soo groot recht heeft hy oock om Alberto/ die een van sijn lieffte sonen is/ het
 Woestendom Cleef ende het s'winsterse Landt te schencken/ indien het sijn Heptichyt bekeft. Doch wat het
 Richt van s'winster aengaet/ daer op ineynt de Spaenjaert groot recht te hebben/ hy seyt dat ten tijde als Alup-
 pedollinck ende Jan Beroldt van Leyden met de Wederdooperen in het Jaer 1533. sich s'wester gemaect had-
 den van de Stadt s'winster/ so en is de bisschop niet machich ghevocht gheweest om de Stadt weder in te nemen/
 ende de Wederdooperen daer upt te drijven/ derhalven soo heeft hy hulpe ghesocht aen huns van Bourgognen/
 belovende dat hy ende sijn onderfaten tot aller tijdt wederom teghen het huns van Bourgognen souden danc-
 baer zyn. Nu is het den rechten tijdt/ segghen de Spagnaerden/ om dese belofte te volbringen/ ende derhalven soo
 ineynen sy dat het haer by staet toe te tasten/ ende hare schult in te manen. Dier hoe lichtelijck dat men eenen stock
 can binden als men den hondt slaen wilt/ vint men gheenen rechten/ soo neemt men eenen crommen. * Eenighe
 schamele

Wans naem is/ goet of
 quaet/ soodanich is oock
 sijn daer.

De Weidt-overste des
 s'walcontensche legers
 is/ Franciscus Mendos-
 sus Admirandus s'win-
 gonie/ s'warchio/ Qua-
 daresta de Waldepenas/
 etc. Mendosus/ a/ un/ is
 so veel te seggen/ als een
 mensche die vol fauten

t'alle berstandige kriegh-
 overste practiseren hoe en
 dan waer dat haer leger
 soude comen ende moge
 bequamelijck gespyticht
 worden/ maer desen won-
 derlijcken Quant gheco-
 men zynde over de Rijn/
 als het koozn rijpe was/
 en heeft de Voeren in het
 Gheschep Ruyphz geene
 salve-garde willen ge-
 ven/ daer sy op het Land
 in vrede hielden/ t' leger
 hadden comen spijlgen.
 s'waer hy heeft haer tijde

schamele Burgheren die niet hare handen haer broodt moeten bedienem/ hebben 10. 15. 20. Soldaten in haer huse/
andere 25. 30. 40. meer of min/ die de bedroefde inwoonders der Neutrale steden afreeren al wat sy hebben ofte wa-
ren te crighen. **W**ijn Geeren sietten aen de Tafel ende maken goet chier/ de Weerdt van den huse moet als een
Dagie achter haer staen niet den blooten hoofde/ ende haer dienen/ iae gelt in de hant geuen/ eer sy de goede spijse/
welcke dooz haer staet/willen aenstaen. Waer de Spaenjaerden comen te heerschen/ daer moeten Jonckeren ende
Burgheren die in Steden ende Landen zijn/ den hoet afnemen ende nighen dooz eenen vertotten/ stinckenden/ poc-
kighen/ Spaenschen Rozemaker/ ende Dignoz noemen soodanich eenen die stinnet is van den alderberachsten
Boer die in Nederlandt is.

* Iae soo onrechtich ende heel ghebakert zijn dese pockighe boeven ende Gepdensche Christenen/ dat sy niet en
verschoonen **M**eykens van 8. 9. 10. 11. of 12. Jaeren.

III.

* Als onse Soepel' booz

gaende jaer in de Peper

landen aengecommen wa-

ren/ ende de Gepdensche

Coninc te Bantam booz

een seker sonne van pen-

ninghen haer toegelaten

hadde in sijn Landt haren

Coop- handel te dijven/

so heeft hy nochtans seer

baet sijne belofte gebro-

ken/soeckende teghen sijn

nen eedt ende belofte/ ons

hals om den hals te breu-

gen. Hier van aengespro-

ken ende bestraft wesent

de/ heeft gheantwoordt:

Ick en hebbe gheen beem in mijn tonghe/ ick canse keeren ende wenden hoe ick wil. Even

dese ghelegentheyt heeft het oock niet den Spaenjaert: hy breekt sijne belofte ende eedt/ soo dickwils als het hem

te passe comt. Dewylle hy de Cleefische ende Munstersche dooz geen Ketters en can schelden/ ende verhalven des

Concilijs Tridentini regel (men sal den Ketters geen den holden) daer geen plaerse en heeft/soo ist dat als Steden

ende Standen by den Admirant clagen/ dat hy sijn belofte niet naeghercomen en is/soo antwoorde hy: Den dienst

van Gode ende van den Coninck vereyschen soo veel/ dat ick mine belofte niet houden en can. Is dit niet reden

ende oorsake ghenoech om sijnen eedt ende belofte te breken? Het is eenderhande gheneghentheyt ende ghelegent-

heyt by de Spaenjaerden/ als bodinaels gheweest is by de eergierighe Gepdenen Julius Cezaren/ ende andere/

die plachten te segghen/ Si violandum est ius, regnum li causa violandum est, als men het recht ende bil-

lichheyt wilt breken ende overtreeden/ dat moet men doen om tot de heerschappie over Landen ende luyden te ghe-

raeken. **M**pen/ inholt/ ende **M**erxa/ welke de Cardinael onder sijne handt ende zeghel neutraliteyt hadde toeghe-

sept/ die heeft hy dooz den Admirant even wel laten innemen.

* De Spaenjaert holt sich als of hem gheen dinc meer ter herren en ginghe van de beboozderinghe der Room-

sche Catholischeler Religie/ soo dat de Coninck van Hispanien gheacht wort dooz des Roomschen Stoels alder-

leefsten ende ghetrousten soon ende dienaar. Onder desen dekmantel soecken sy hare onverschadelijcke eergiericheyt/

ghelt giericheyt/ ende bloetgiericheyt te bemantelen. Over al waer sy liggen in de Cleefische steden/ daer en verschoon-

nen sy de Japanen niet meer/ dan die van de ghesezomeerde Religie/ of andere/ iae men soude wel plaatsen con-

nen noemen/ daer sy de Kercken onlanc ghebroken hebben/ die van de onse onghechoffiert sijn ghelaten.

* Ick soeke van soodanighe Japanen/ die de Barbarische wredeicheyt der Spaenjaerden ghesmaect hebben/

de/ wel weten dat sy niemant en verschoonen/ van over welke sy gheen macht en hebben. Die nae des Spaenjaerts

victorie verlangen/ die wenschen om haer eyghen verderf/ sy sijn wies sy willen.

† Als de bbandt optroek

booz Denter um/so heeft

sijn Excellencie den werck

Dooz d'onbequame tong' des Walvischs werdt bedupdt/

* Dat de beloften/ welck ons doet den Spaenschen gipt/

Van gheender weerde zijn/ sijn woorden sijn gheen woorden/

* Is stanch/ t'is vuplicheyt/ t'is branden ende moorden

Dat hem int herte stecht/ hier med' is sijn ghemoedt

Swaagher/ als den Walvisch met vupl stinckende bloedt,

* Schijn- heplicheyt ende meyn- eedt zijn de twee vinnen

Daer med' de Spaenjaert meynt t' Nederlandt te winnen/

Doozmaels heeft hy hier dooz veel dinghen uytghericht/

Waer weynich/ sint dat sijn bedroch eerst quam int licht.

Sijn listen/ sijn bedroch/ stincken in peders neusen/

Elick breeft sijn wredeicheyt/ sy zijn * Papau of Geusen.

† Als onse Soepel' booz

gaende jaer in de Peper

landen aengecommen wa-

ren/ ende de Gepdensche

Coninc te Bantam booz

een seker sonne van pen-

ninghen haer toegelaten

hadde in sijn Landt haren

Coop- handel te dijven/

so heeft hy nochtans seer

baet sijne belofte gebro-

ken/soeckende teghen sijn

nen eedt ende belofte/ ons

hals om den hals te breu-

gen. Hier van aengespro-

ken ende bestraft wesent

de/ heeft gheantwoordt:

Ick en hebbe gheen beem in mijn tonghe/ ick canse keeren ende wenden hoe ick wil. Even

dese ghelegentheyt heeft het oock niet den Spaenjaert: hy breekt sijne belofte ende eedt/ soo dickwils als het hem

te passe comt. Dewylle hy de Cleefische ende Munstersche dooz geen Ketters en can schelden/ ende verhalven des

Concilijs Tridentini regel (men sal den Ketters geen den holden) daer geen plaerse en heeft/soo ist dat als Steden

ende Standen by den Admirant clagen/ dat hy sijn belofte niet naeghercomen en is/soo antwoorde hy: Den dienst

van Gode ende van den Coninck vereyschen soo veel/ dat ick mine belofte niet houden en can. Is dit niet reden

ende oorsake ghenoech om sijnen eedt ende belofte te breken? Het is eenderhande gheneghentheyt ende ghelegent-

heyt by de Spaenjaerden/ als bodinaels gheweest is by de eergierighe Gepdenen Julius Cezaren/ ende andere/

die plachten te segghen/ Si violandum est ius, regnum li causa violandum est, als men het recht ende bil-

lichheyt wilt breken ende overtreeden/ dat moet men doen om tot de heerschappie over Landen ende luyden te ghe-

raeken. **M**pen/ inholt/ ende **M**erxa/ welke de Cardinael onder sijne handt ende zeghel neutraliteyt hadde toeghe-

sept/ die heeft hy dooz den Admirant even wel laten innemen.

* De Spaenjaert holt sich als of hem gheen dinc meer ter herren en ginghe van de beboozderinghe der Room-

sche Catholischeler Religie/ soo dat de Coninck van Hispanien gheacht wort dooz des Roomschen Stoels alder-

leefsten ende ghetrousten soon ende dienaar. Onder desen dekmantel soecken sy hare onverschadelijcke eergiericheyt/

ghelt giericheyt/ ende bloetgiericheyt te bemantelen. Over al waer sy liggen in de Cleefische steden/ daer en verschoon-

nen sy de Japanen niet meer/ dan die van de ghesezomeerde Religie/ of andere/ iae men soude wel plaatsen con-

nen noemen/ daer sy de Kercken onlanc ghebroken hebben/ die van de onse onghechoffiert sijn ghelaten.

* Ick soeke van soodanighe Japanen/ die de Barbarische wredeicheyt der Spaenjaerden ghesmaect hebben/

de/ wel weten dat sy niemant en verschoonen/ van over welke sy gheen macht en hebben. Die nae des Spaenjaerts

victorie verlangen/ die wenschen om haer eyghen verderf/ sy sijn wies sy willen.

III.

Als de Wal- visch op t'strand lach/ soo quam peder Man

En copte sijnen staert/ elck sneet een stuck daer van.

Wel te deegh' is den steert des Spaenjaerts afghefmeden/

Want dooz den hongher groot/ die t' arm volck heeft gheleden/

Sijnder vele versmacht/ veel dooz ons volck ombzacht/

Veel zijnder verloopen by daegh ende by nacht.

Soo dat wel schier de helft/ sijn leggher is vermindert/

* Sonder dat hy ons volck heeft ghequert of ghehindert.

† Schadelijcken tocht booz dees bloedt- honden quact!

Hoe

**Hoe qualijck was hy bedocht/die haer gaf desen raedt/
Dat sy comen souden in dees waer' righe Landen/
In welke sy alreeds hebben behaelt veel schanden.**

den vbandt verwacht/die met sijn Leger op den Elterbergh lach/ontrent een halve mijle van Onsen Legher/de vbandt heeft alle ganghe eenen alacm in sijnen Leger gemaect/doch sijn Excellentie niet eenen/ende en is soo coon niet ghe-
weest met sijnen grooten Leger/eisen cleyen hoop volcx aen te tasten. Dit treet onder de bescherminghe des hooch-
sten litten/ende onder de schaduw des Almachtighen blijven/ Psal. 91. 1. Dele verstantighe oordeelen ende achien
dat Godt de Heere der Heerscharen sijn Excellentie dit Jaer grooter ende heerlijcker victorie ghegheuen heeft/ als
het voorgaende Jaer gheschied is.

II.

**Als eertijds Fabius de strijdbare Romeyn
Stil sittende verwan den Peenschen Capiteyn:
Soo heeft oock onsen Veldt Graef Mauritz hoogh gheprezen
Sijn groot erbarentheyt in krijghs-handel bewesen/
Verdyggend' upt het veldt sonder slach ofte stoot
Den vbandt met al sijn ghewelt ende cracht groot.
Oedel Passaus bloedt/O Prince van Oranien/
Nocht ghy eens d'ooghen neer slaen/en sien hoe Jan van Spaenien
* Van Mauritz dynen Soon/ den tant gheboden wordt/
Nocht ghy eens sien/ hoe hy haer den staert heeft ghecozt/
Verbligt soud' sijn dyn hert/ verdobbelt dyne vzeughden/
Menschouwende dyns Soons manhafticheyt en deughden.**

Soldaten die in d'ringhen/ende hadde Annibal sijn victorie weten te verholghen/ hy soude des maets Romeyn
lichtelijck inghenomen/ende het Romeysche Ryck gauschelijck onderdrickt hebben. Coets hier naer is hy met sijnen
heyllegheer/die gheboon was althits te overwinnen/ ghecomen naerder Italien/ als dan hebben de Romeynen O.
Fabium tot eenen Dictator gemaect/die aenmerckende Annibals onbertsaetheyt/erbarentheyt/ende geschick-
heyt in de Oorloghe/soo is hy/wel beschant' ghinde/stil bliuen liggen/ende hoe dicwils dat hy gheteregt wiert/soo
en heeft hy niet willen slaen met Annibal/ hy wierdt hier over van den ghemeen Man ghehouden boozrenen
blooten d'uyt/die sijnen vbandt niet en dozt onder d'ooghen comen/naer hier heeft hy wepinc op ghepalt/hy is
soo langhe met sijn krijghs-volck stille bliuen liggen/ tot dat Annibals Legher hem seluen gheconsummeert ende te-
schande ghemaect heeft. Daer nae hebben hem de Romeynen desen lof ghegheuen.

Vaus homo nobis cunctando restituit rem.

Dit is de Man/die met stil sitten heeft.

Behouden al wat in het Romeysch Ryck leeft.

* Wel ten rechten mocht Graef Peter van Mansvelt hoorenbe dat den Prince van Oranien/Dooghlofvelcker
uicmorie/eenen sone die Mauritus is ghenaemt ghedordben/ gheboorn was/legghen: Indien dit Annibals was
ders wylheyt heeft/ende sijn Groot Vaders des Vorstes van Saren Mauritz vloekmoedicheyt/ hy sal den
Coninck van Spangien heel te doen gheuen.

II.

Nae Adolph van Nassou quam aen het Keyser-ryck

Albertus eenen Vorst upt' hups van Oostenryck.

**Adolph van Nassou liet elck sijn goet en Landontwen/
Elck sijn Steden en volck in stilicheyt behouwen.**

Soo haest als Albertus den Drepter creeth ind' handt

**Heeft hy twist en tweedracht ghesicht in Switserlandt/
O welck hy met list/daer nae met twist en qua practijcken**

Nen sijn hups boeghen woud/ end' van't Ryck af doen wijcken.

Maer Albert taste mis/ de Switser's vloech van aert

Hebben booz' Landts vryheyt noch goet noch bloet ghespaert.

**Sy verbonden sich e'saem/ en hielden sich als Mannen/
Tor dat Albert gantsch upt' het landt hadden ghebanen.**

De selver hier te vergalen/ ghegheuen werdt van Jona Simero/ hb. r. de Key. Geluct. Albertus is een

groot

verlaten/ daer op hy wel
begaven lach/ ende heeft
aen den d'ijck in slach-oz
den slaende/ langhe tijdt

berlaten/ daer op hy wel
begaven lach/ ende heeft
aen den d'ijck in slach-oz
den slaende/ langhe tijdt

* Annibal een Velt-over-
ste der Venen/ heeft toe
berschepden stonden der
Romeynen heyllegheeren
verflaghen/ ende upt' het
veldt doen wijcken. In
sonderheyt is ghedenck-
werdich de victorie die
hy by Cannas in Apuliz
ghetregghen heeft/ alwaer
gebleve sijn so vele d'uyt-
seniden der Romeynen/
dat Annibals Soldaten/
benevens anderen b'uyt/
ghetregen hebben van de
handen der Verflaghenen

Soldaten die in d'ringhen/ende hadde Annibal sijn victorie weten te verholghen/ hy soude des maets Romeyn
lichtelijck inghenomen/ende het Romeysche Ryck gauschelijck onderdrickt hebben. Coets hier naer is hy met sijnen
heyllegheer/die gheboon was althits te overwinnen/ ghecomen naerder Italien/ als dan hebben de Romeynen O.
Fabium tot eenen Dictator gemaect/die aenmerckende Annibals onbertsaetheyt/erbarentheyt/ende geschick-
heyt in de Oorloghe/soo is hy/wel beschant' ghinde/stil bliuen liggen/ende hoe dicwils dat hy gheteregt wiert/soo
en heeft hy niet willen slaen met Annibal/ hy wierdt hier over van den ghemeen Man ghehouden boozrenen
blooten d'uyt/die sijnen vbandt niet en dozt onder d'ooghen comen/naer hier heeft hy wepinc op ghepalt/hy is
soo langhe met sijn krijghs-volck stille bliuen liggen/ tot dat Annibals Legher hem seluen gheconsummeert ende te-
schande ghemaect heeft. Daer nae hebben hem de Romeynen desen lof ghegheuen.

Vaus homo nobis cunctando restituit rem.

Dit is de Man/die met stil sitten heeft.

Behouden al wat in het Romeysch Ryck leeft.

* Wel ten rechten mocht Graef Peter van Mansvelt hoorenbe dat den Prince van Oranien/Dooghlofvelcker
uicmorie/eenen sone die Mauritus is ghenaemt ghedordben/ gheboorn was/legghen: Indien dit Annibals was
ders wylheyt heeft/ende sijn Groot Vaders des Vorstes van Saren Mauritz vloekmoedicheyt/ hy sal den
Coninck van Spangien heel te doen gheuen.

* Graef Adolph van Nas-
sou is Keyser gelwozen/
Anno 1292. ende heeft
gheregneert ses Jaren/hy
heeft ware oorlogen ghe-
hoort reghen Albertum
Hertoch van Oostenryck.

* Overmids de Histone
daer van wy hier vermel-
den ghedenckwerdich is
van weghen de ghelijck-
heyt der saken die nu ge-
scheiden/ ende die oer-
300. Jaren gheschiedt sijn/
so en can ick niet nacla-
ten/den goetwilligen te-
ser een dienste/ de somme
Geluct. Albertus is een
groot

son is Keyser gelwozen/
Anno 1292. ende heeft
gheregneert ses Jaren/hy
heeft ware oorlogen ghe-
hoort reghen Albertum
Hertoch van Oostenryck.

* Overmids de Histone
daer van wy hier vermel-
den ghedenckwerdich is
van weghen de ghelijck-
heyt der saken die nu ge-
scheiden/ ende die oer-
300. Jaren gheschiedt sijn/
so en can ick niet nacla-
ten/den goetwilligen te-
ser een dienste/ de somme
Geluct. Albertus is een
groot

* Overmids de Histone
daer van wy hier vermel-
den ghedenckwerdich is
van weghen de ghelijck-
heyt der saken die nu ge-
scheiden/ ende die oer-
300. Jaren gheschiedt sijn/
so en can ick niet nacla-
ten/den goetwilligen te-
ser een dienste/ de somme
Geluct. Albertus is een
groot

* Overmids de Histone
daer van wy hier vermel-
den ghedenckwerdich is
van weghen de ghelijck-
heyt der saken die nu ge-
scheiden/ ende die oer-
300. Jaren gheschiedt sijn/
so en can ick niet nacla-
ten/den goetwilligen te-
ser een dienste/ de somme
Geluct. Albertus is een
groot

* Overmids de Histone
daer van wy hier vermel-
den ghedenckwerdich is
van weghen de ghelijck-
heyt der saken die nu ge-
scheiden/ ende die oer-
300. Jaren gheschiedt sijn/
so en can ick niet nacla-
ten/den goetwilligen te-
ser een dienste/ de somme
Geluct. Albertus is een
groot

* Overmids de Histone
daer van wy hier vermel-
den ghedenckwerdich is
van weghen de ghelijck-
heyt der saken die nu ge-
scheiden/ ende die oer-
300. Jaren gheschiedt sijn/
so en can ick niet nacla-
ten/den goetwilligen te-
ser een dienste/ de somme
Geluct. Albertus is een
groot

* Overmids de Histone
daer van wy hier vermel-
den ghedenckwerdich is
van weghen de ghelijck-
heyt der saken die nu ge-
scheiden/ ende die oer-
300. Jaren gheschiedt sijn/
so en can ick niet nacla-
ten/den goetwilligen te-
ser een dienste/ de somme
Geluct. Albertus is een
groot

* Overmids de Histone
daer van wy hier vermel-
den ghedenckwerdich is
van weghen de ghelijck-
heyt der saken die nu ge-
scheiden/ ende die oer-
300. Jaren gheschiedt sijn/
so en can ick niet nacla-
ten/den goetwilligen te-
ser een dienste/ de somme
Geluct. Albertus is een
groot

* Overmids de Histone
daer van wy hier vermel-
den ghedenckwerdich is
van weghen de ghelijck-
heyt der saken die nu ge-
scheiden/ ende die oer-
300. Jaren gheschiedt sijn/
so en can ick niet nacla-
ten/den goetwilligen te-
ser een dienste/ de somme
Geluct. Albertus is een
groot

* Overmids de Histone
daer van wy hier vermel-
den ghedenckwerdich is
van weghen de ghelijck-
heyt der saken die nu ge-
scheiden/ ende die oer-
300. Jaren gheschiedt sijn/
so en can ick niet nacla-
ten/den goetwilligen te-
ser een dienste/ de somme
Geluct. Albertus is een
groot

* Overmids de Histone
daer van wy hier vermel-
den ghedenckwerdich is
van weghen de ghelijck-
heyt der saken die nu ge-
scheiden/ ende die oer-
300. Jaren gheschiedt sijn/
so en can ick niet nacla-
ten/den goetwilligen te-
ser een dienste/ de somme
Geluct. Albertus is een
groot

* Overmids de Histone
daer van wy hier vermel-
den ghedenckwerdich is
van weghen de ghelijck-
heyt der saken die nu ge-
scheiden/ ende die oer-
300. Jaren gheschiedt sijn/
so en can ick niet nacla-
ten/den goetwilligen te-
ser een dienste/ de somme
Geluct. Albertus is een
groot

* Overmids de Histone
daer van wy hier vermel-
den ghedenckwerdich is
van weghen de ghelijck-
heyt der saken die nu ge-
scheiden/ ende die oer-
300. Jaren gheschiedt sijn/
so en can ick niet nacla-
ten/den goetwilligen te-
ser een dienste/ de somme
Geluct. Albertus is een
groot

* Overmids de Histone
daer van wy hier vermel-
den ghedenckwerdich is
van weghen de ghelijck-
heyt der saken die nu ge-
scheiden/ ende die oer-
300. Jaren gheschiedt sijn/
so en can ick niet nacla-
ten/den goetwilligen te-
ser een dienste/ de somme
Geluct. Albertus is een
groot

groot byandt ende beugder der Switserscher bysheyt gheueest. Hy hadde vele kinderen / welke alle t'amen hy
willende eck ende machtich maken / soo heeft hy op vele plaatsen sin ghebiedt soeken wijder nae te brengen / ende
heeft vele heerlijckheden van het Rijk gheueert / ende sinen huyse als eyghen by gheboeght / hy is allen sinen
onliggerenden nachtuert lastich ende schadelijck gheueest / hy en heeft sich niet gheueest noch ghebrucht niet on-
beschaemde rebenen / jae oock niet apentlijck gheweldt te begeren ende sich toe te eyghenien het ghene dat anderen
toebehoorde. Ende alsoe des maels de gheestelike personen eck ende veruogghende waren / soo heeft hy getracht
de sake daer toe te brengen / dat so hare landen ende Sherechticheden hem souden vercoopen / of dat sy hem ende
sinen kinderen tot eeuwighe ende erlijcke Welshem-Heeren Doochden ende Doostanders aenmeenen wouden. Hy
heeft oock aen de Grauen ende Baender-Heeren van Switserslant vercocht / dat sy de Dollen-rickche Heeren wou-
den erkennen door hare leen-Heeren / die te vooren niemant dan alleen den Roonschen Keyser en waren onder-
woopen gheweest. Hy heeft oock sinen Broeders sone / over den welken hy als Doocht ghesiet was / sin Wader-
lijck erfgoet niet gheweldt onthouden. Eenighe Steden / Landen ende heerlijckheden heeft Wilbertus een deels niet
vidden ende door schoone beloften / eens deels door byzighenheit van het Rijk gheueert / ende aen het huys van
Dollen-rick ghelapt / naer den meesten deel hebben sin begherte afghedaghen / ende en wilen hem niet te wille.
Gors nae dat de Ghelanten Wilberti t'huys gecomen waren / hebben vele der Switserscher Steden en heerlijckheden
aen hem ghesonden sekere personen / begheerende dat het Rijk Switsersche Waderheyt gheueert te bestel-
ghen de Wauilegien ende Heeren die sine Doostalen haer gheueuen ende vergaet hadden. Wilbertus heeft niet
toomighen moede gheantwoort / dat hy woude doen t'ghenz dat sy hem om baden / ewen ghelijck sy hem sine be-
gheerte vergaet hadden / daer hy boeghende / dat hy eenighe Sonverreuen verordintet hadde die sy haer woade
toefenden / n'r de welke sy sinen wille volcomelijcker vermenen souden. Tot Souverreuen heeft hy verordintet
enen niet namen Gillerus / ende noch eenen genaemt Wercgarius Landenbergius. Dese Stadthouderen des Key-
sers Wilberti hebben niet den eersten seer beleefdelijck ende sachtinnelijck niet het volck ommezeggen / om te ver-
soeken of sy hier door de herten der Menschen hadden conuen steten ende Wilbert onderdanich maken. Doch als sy
op deser wijse tot haer voornemen niet en couden gheraken / soo hebben sy niet weerdheyt ende weelmoedicheyt
het volck ghesocht te onderdrucken. Wy wilen / cortheyt halven / vele diagen voer hy gien / daer mede Wilberti
Stadthouderen de goede Switsers ghereghet hebben / ende alleit verhalen wat Gillerus gedaen heeft / die Stad-
houder was over Swits ende Bri. Hy heeft n'r bevel sinen Heeren / een gheweldich Casteel by Altorff laten ma-
ken / d'welck hy ghenoecht heeft / Winc Wri onder die flaghen / d'welck soo veel te seggen is / alsoe het Rijk waer
door die van Bri tot de uperste slaverij ende dienstbaerheyt sullen ghebracht worden. Dit Casteel heerdich wa-
fende / soo heeft hy om het volck te terghen / binnen Altorff op de markt een langhe pael opghericht / ende heeft daer
boven op / een Clap-nutse gheset / bevelende dat een weder niet ontdekkinge des hoofdes ende niet kniebuiginghe
die Clap-nutse soo groote ere soude aendoen als of de Keyser ofte hy daer tegenwoordich ware / van te vooren wel
werende dat dat niemant doen en soude die den Keyser ofte hem niet en vermochten / doch het was hem daerom te
doen op dat hy eenighe oorsake mochte crigen om aen te taen soodanighe personen die by hem suspect waren. Hier
heeft sich begheuen dat eenen Wilhelm Tell tot vercheppen stonden de Clap-nutse door gaende / de sefde gheen
eere aengedaen en heeft waer oer hy by den Stadthouder aengheleeght wesende / sich heeft meynen te ontschul-
dighen niet te seggen dat hy niet gheueert en hadde dat hier aen soo vele gheleggen was. Doch Gillerus hier
mede niet te vreden wesende / heeft ghenomen een van Wilhelm Tell sone / die hy wist dat de Waderheyt hadde /
ende heeft den jonghen eenen appel op den cop ghelept tot den Wader seggende / Ten sy darghy desen appel / sonde
het kindt te quetsen / afschiet / soo sulc ghy de doot steruen. De Wader heeft gheantwoort / dat hy veel liever steruen
woude / dan dit bestaen. Wel aen / hyack de Stadthouder / ten sy dat ghy het vercocht / so sulc ghy ende w'en sone
beyde steruen. Alse dan gheen bidden noch smecken ghelien en mocht / so heeft Wilhelm Tell den Woghe in der
handt ghenomen / ende heeft / door de stuwinghe Godes / den appel van des kindes hooft gheschoten / sonde den
jonghen te gheraken. De Souverneur hadde gade gheslaghen dat Wilhelm Tell twee pylen n'r den koker ghetroc-
ken hadde / welckere ene hy op den Woghe leide / den anderen stak hy in sinen niem. Hy heeft ghebraght wat hy
hier mede in den sin hadde. Wilhelm Tell heeft den Stadthouder gheantwoort / dat dat der scutteren wijse was
Doch niet dese antwoorde en is Gillerus niet te vreden gheweest / hy heeft soo langhe aengehouden tot dat hy den
rechten grondt hier van ghebonden hadde / belovende Wilhelm Tell dat hy hem aen sin leven niet kiencken en
soude / indien hy hem de waerheyt woude seggen. Wilhelm hier door beweeght zinde heeft gheantwoort / dat hy
daerom twee pylen het boog gheleert hadde / op dat so hy sinen sone getroffen hadde mer dan eenen / hy niet den
anderen den Stadthouder inepinde te dooschieten. D'welck Gillerus hoorende / soo heeft hy ghesproken / Ghoof-
wicht / d'yn leven en sal ick by / om m'ner belofte wille / niet nemen / maar ick sal by laten sinen in een gheuackes-
nisse daer ghy gheen licht en sulc sien / ende daer niemant niet op en sal comen te spreken / daer in sulc ghy niet en
epndighen. Strax heeft hy hem handen ende voeten laten binden ende in een Schip seggen om van daer nae t'us-
se voeren. Als sy op het midden des Raps waren / so offert eenen ghewetighen storm eyghenaden / alsoe dat sy
allegaer inepinden te vergaen. Gillerus in groote bangheyt wesende / so heeft men ghecoep / ofter gheuen raet
te binden en was om van het water te gheraken. Een van sine Dieners heeft gheantwoort / dat hy niet en wou-
felde of sy en souden wel aen landt gheraken / indien de gheueangene Wilhelm Tell aen het Roer staende / het Schip
mochte stuyen / want hy was een sterck Man / ende wel gh'offentint waren. Daer heeft hem los ghemact ende
aen het Roer gheset. Hy heeft sin beste ghedaen om het Schip aen landt te brengen / d'welck hy oock gedaen heeft.
Ghecomen zijnde dicht aen een Steenclippe / (welcke heden ten daghe Telte Clippe gheheeten wort) / so heeft hy
sinen Woghe ende den Wg-koker by der handt ghevat / ende is op de Clippe ghesprongen / in het spijnen heeft hy
mer sinen voet het Schip soo hardt als hy conde van lande ghestooten / by is landt waerich gheloopt / ende het
Schip is eerst / nae veel onghenacks / een wijle tijds daer nae te spinnen aen landt gheronnen / van daer nae Giller-
us te lande nae Cussenac ghereyft. Willem Tell de gheueghenheyt der weghen ende der paden seet wel merende-
heeft sich verborghen achterde baghen ende doopen in een leeghe valle / daer Gillerus passeren moeste / hy heeft
sinen

sinen Voghe ghesparmen ende beedich ghehouden/ ende heeft den Eynde doofschoten. Dit gheschiedt zijnde/ soo is
 Wilhelm t'ell ghecomen tot eenighe eloeche Mannen die hy wel wist dat Albert ende siner Stadhouders Eynde
 nge van herten byandt waren/ sy hebben t'samen raet gehouden hoe sy haer voornemen op het sekerste sonder con-
 nen in het werck stellen / ende en hebben niet gheest tot dat sy soo veel te weghe ghebracht hadden / dat sy alle des
 Keijfers Stadhouders in t' Switserlandt verdreuen/ ende hare verlorene byghet weder ghecregen hadden/welcke
 sy noch op deser ure houden. Vergheijcht onsen Albert met syn Clap-muse met den Albert daer van top hier ghe-
 scheuen hebben/ ghy sult bevinden dat twee eyeren van eenen ynnighe ghelept / malcandsten niet ghelycker en con-
 nen zyn. Menlet den eynde,

¶ 3.

Het ed'le Nassous bloet / gaet noch den selfden ganck
 Die Adolph haer heeft vooz/ ghetreden ober lanch.
 Albert de Cardinael volght oock deselfde treden
 Synes Grootvaders/ die Switserlandt heeft bestreden.
 Hy pooght het Cleefsche landt te scheuren van het Rijk/
 Als dit vooz peder Wang ooghen gheeft schijn en blijck.
 Als de Gzave van Bourck syn landt woude beschermen/
 Is ghebanghen/ vermoordt/ verbrant sonder ontfermen.
 Ghy Wosten van t'Rijk hoe langh' sult ghy dit ghedooghen/
 Hoe langhe sult ghy noch slapen met open ooghen?
 Ist noch niet hoogh ghenoech? De Spagnaert u verwijt/
 Dat ghy wel Leuwen zyt/ * maer dat ghy niet en sijt.

† Dine Excell. den bynde
 upt t'immerich ghebruen
 hebbende / heeft datelghe
 den Wost van Cleve ofte
 lijnen Staden de Stadi in
 handen gestelt/ sonder po-
 wandt aen hys/ goet ofte
 t loet te kreucken.
 † Ten is desen bloethou-
 den niet ghenoech gewest
 tot vercoelinghe haers
 toorns / dat sy den lofpe-
 ken Gzave van Bourck
 hadden syn huys afge-
 weidicht/ ende hem gebr-
 ghem / maer teghen rede
 ende belofte hebbt sy hem

moordadelijck niet het ghebeste dan't rappier op het hooft gheslaghen / dat hy strijckelbe ende neber ter aerde viel/
 daer nae hebben sy hem doofsteken/ noch en was dit niet ghenoech / maer sy hebben hem gheslept in een huysken
 d'welck beneden aen het hof stont/ in het welcke sy hem tot affchen verbrant hebben. De wyde Eynden inae-
 o ghelucksalighen Gzave / die in den rechten gheloove stervende / de ware Religie met synen bloede ghetupghemisse
 hebt ghegeue. De goederen deses Godsalighen Heren / zyn opentlijck in des byndes leggher vercocht by den
 Trommer-ken ende der Trompetten ghelupdt/ ghelijck de Soldaten ghewoon zyn te vercoepen de bupen welcke
 sy van hare openbare byanden crighen.

* Dat men meynen soude/ dat Albertus ende sine medehulperen op het schijndel of op het verfoeck eenigher Co-
 ningen ofte Wosten upt de inghenomene treden wijcken sal / dat is te vergheef / het sal niet hem gaen als vooz
 eenige Jaren met Gzaf Ceunis van Eldenboch / die het huys Volmerhoft met syn roebchooren sich aengemach-
 eicht hebbende / soo is hem van het Spiersche Camer-ghericht toegheschreven in den name des Keijfers / dat hy het
 wederom soude stellen in handen des ghenen die het van rechts weghe toecome. Hy heeft de brieven genomen/ ende
 aen syn oore ghehouden/ segghende: Ich en hoore gheen busen/ als of hy segghen woude/ T'ghene ik met geweld
 van wapenen ughetregghen hebbe/ dat en late ik niet met gheen pampier ontnemen.

¶ 33.

O Deere Zebaoth/ wilt doch dijn volck en landt
 ghenadelijck aensien/ en met dijn stercke handt
 beschutten/ ende vooz dese half-witte Mooren
 beschermen. Laet niet toe dat' haren heeten toozen
 wreken aen t'volck d'welck ghy vercozen hebt vooz dijn
 Erfoel. T'is waer dat wy wel weerdich souden zyn
 Van dijn lieflijck aenschijn gantsch te wesen verstoeten/
 Wy hebben wel verdient dat ghy ons sonder ontbloeten
 Van t'heplich Woordt dijns mondes/ d'welck ons nu werdt geleert/
 Wy hebben verdient ghesraft te zyn met byer en zweert.
 Maer/ Heer / om dijns Naems eer wilt ons doch vooz verschoone/
 Wilt dijn ghenad' alghot aen dijn kercke betoonen.

¶ 333.

O ghy Staten des Landts/ dwelck t'saem vereenicht is/
 Die tot Stadhouders hebt vercozen Gzaf Mauris/

† Concordia res parva
crefcunt, Gendacht
maecht macht.
† Het is een oude segghen/
Romanus felido vin-
cit, Dat is: De Roemen-
nen hebben sitende hare
vanden overwonnen; dat
is: Doopdoelcke vooz be-
dachte raedtslagen hebben
sp groote dinghen uptighe-
richt.

* Wee het Lande/ welches Coninch een Kindt is. Het zy in Iaren/ ofte in verstante. † Religio vere ligat,
Daer de herten der menschen niet door den bandt des waren Gods dienstes t'samen verbonden en worden/ daer en
is gheen vast fundament. Derhalven soo moeten alle de ghene die des Landts welvaert soeken / oock ende inson-
derheyt/ soeken de bevoordewighe der waer Catholischer ghereformeerde Religie / over al daer het eenichsins inso-
ghelick is/ stellende Godtsalighe welgheterde Mannen om Godes Woordt te prediken/ ende goede Scholen verzo-
dinerende/ daer in de seucht/ niet alleen in de spraken ende costen / maer oock insonderheyt in de ware Religie ons
dectwesen worde/ tot welken eynde de Kerckelijcke goederen behoorden ghebruyck te worden / dwelc gheschiedende
soo en sal den vanden der Religie ende des Vader-landts gheen oorsake ghegeuen worden te segghen/ dat men de
Papen ende Monicken verdoijft/ niet soo seer upt haet der valscher Religie/ als op dat men de handen in de gheste-
lijcke goederen soude wroghen slaen.

Om den goetwillighen ende Vader-landt- liebenden Leser noch bzeeder te onderrichten van t'ghene dat

alreets in het Cleefsche Landt gheschiedt is/ en hebben wy niet willen laten die
o'demselich verhael der Gheschiedenissen die van den lesten Augusti Anno 1598. tot nu toe
verloopen zijn/ in den Lande van Cleve/ door de aencomste van den Spaenschen Leghe-
haer onghewoone woerdheyt teghen de Cleefsche Steden / die sy innemen vooz den
Coninch van Spaignen ende Godes dienst/ soo sy segghen: Ende hebben upt de
Latijnsche sprake getranslateert ende hier by geboecht de copie des Briefs
welcke des Keisers Ghesant aen den Admirant gheschreuen heeft/
ende de antwoorde die daer op ghevolght is.

On Francisco de Mendoza / Admirante de Ara-
gon/ etc. Generael met Graue Frederick van den Berghen / als
Veldt-Marschalck van den Legher of Krijghsheyt des Cardi-
naels Albert / is int beginfel van September aen den Ghijn ghe-
comen tot Ossop met 62 Wendelen Spagnaerden / 19 Wendelen
Italianen / 2 Wendelen Vrische / 4 Walsche Regimenten 43 Wen-
delen sterck / vier Dupesche Regimenten van 42 Wendelen / t'samen 168 Wen-
delen voetvolck/ die men achtet in als te zijn tweentwintich duysent voetvolck/
met twee duysent Ruyteren/ en die Ruyterije bestondt in 28 Vanen/ so Spaen-
sche/ Italiaensche/ Nederlanders ende Albanoissen. Ende met dese hoopden be-
gheerde den Admirant voozghenoemt inghelaten te worden in het stedeken
Ossop/ ghelegghen aen den Ghijn/ een mijl hoven Berck/ waer tegen den Mar-
schalck van Cleve met den Landtschrijver waren / ende protesteerden als neu-
trale. Maer Admirante bestondt de Stadt te beclimmen/ t'welck de Borghers
siende/ verhaert wierden / ende lieten sijn volck in/ op belofte van alleenlijck den
Ghijn te passeren. Maer hy gheen belofte houdende/ bestondt in haest met groo-
ter vlijt het stedeken te stercken/ ende liet ober den Ghijn trecken t'ien Wende-
len

† Con-
tinu-
ment.

len Walen/ende dyle Spaensche Regimenten / met 12 hant Ruyteren / en dede
legghen ober Oysop een Schancke maken tot Walsen. Op't Casteel te Oysop
lagghen eenighe Soldaten van de Voort van Cleve: Soos is Admirante selfs tot
voort Casteel gegaen met dyle Monicken ende een Beul aen sijn zijde/hebbende
veel stroppen in de handt/dreppende de voornoemde Soldaten/wilden sp't niet
strax verlaten ende hen overleveren / soo mochten sy haer biechten ende haer
bereden te hanghen/den Beul was daer toe verdrich. Alsoo moesten dese Sol-
daten het Casteel hem overleveren/dat hy daer logeren mochte. Voorts andere
Steden ende Sloten rondrom gelegen liet hy opepschen/afkopen ende brande-
schatten / daer in niet verschoont en zijn de Steden Meurs ende Alpen/niet te-
ghenstaende dat se vercreghen hadden van den Cardinael Albertus om te mo-
ghen blyven neutrael.

Casteel te
Oysop op
ghepsche
ende over
ghegheven.

Men heeft upt sekere Brieven verstaen/die upt den Legher geschryven waren
in date 1. Septembryis/dat Admirante Oysop ingenomen hadde/met meynin-
ghe daer te blyven/ende dat te stercke op beyde zyden des Rijns/cet hy voorber-
pet wilde voornemen/dat het op Vrieslandt voorgehouden was. Den Legher
en was anders niet uprechtende / dan het landt van Cleef rondtomme als
vpanden-lande afkopen ende beroupende. Men verstont doek upt eenighe
gevangene/dat sy in de neutrale Landen meynen te winteren/om de Wlamin-
ghen ende Zabanders wat te sparen / nae de toefegginghe van den Cardinael
Albert / dat hy ghebreck van ghelt t'volck seer verliet / dat de Hoofden in den
Legher onuerich waren. Graue Frederich riet nae Overijssel te trecken / maer
Admirante wilde den Rijn langs af trecken. De Voortgherij van Oysop dede
jammerlijck versoek aen den Voort haren Deere/te willen aen Admirante ver-
werben te moghen met Wyf ende kinderen wech trecken vyzende in vrede/ach-
terlatende hups ende hof/want sy van den Spaghaerden worden ghebwoongen
te werken als slaven.

Den xiv. Septembryis besloten de Ridderchap ende Steden op den Lande-
darch te Cleef / dat men alle moghelijcke wijte soude voorzenden / dat Oysop
mochte weder overghegheven worden / ende of t'selbe ghewepghert wierde hy
den Admirante / dat dan daer op voorszien soude werden / om alle middelen tot
Krijghsvolck te verschaffen / tot bewaringh des Landts / t'welck van velen
luttel gheacht wierdt.

Den lesten Septembryis besloten die Creptsen/tot Doornmont vergadert zijn-
de / den Graue van der Lippe aen Admirante te senden / om Oysop over te le-
veren.

Daer was groot ghebreck int Legher van gelt ende victuals/want het landt
wel vijf mijlen rondtom Oysop was verwoest/soo dat het krijghsvolck verliet
met groote hoopen/soo wel van Spaghaerden als andere.

In October den lesten dach / treckt een deel van den Legher nae't Slot van
den Graef van den Voerke/ ghelegghen op de Roer/ de welke niet tegenstaende
dat hy alle goede Neutraliteit / ende dat hy sijn vryheyt wilde voorszien / heb-
ben hem sijn Casteel ende residentie-hups ofte woonplaatse / een Voortelijck
Berghe-leen zijnde/ belegerd/ beschoten/ vpanchtlijck inghenomen/t' hups ghe-
plondert/ Wyf ende kinderen gebanchelijck in een Clooster gheboert/de Berg-
sche ende Cleefsche Soldaten met de ghebluchte Duppelieden/ contrarie haer be-
lofte/ vupren op't veldt doot ghesmeten. Den Graue als een crimineel gevan-
ghen/ ghehandelt/ niet tegenstaende dat hy hem als een Rijxverwante verant-
woorde/ ende hy daer op beriep / ende dat hy onder ghelofte ende conditie aller
vryheyt

De Graef
van den
Voerke
vpanchtlijck
verwoont.

Den Heere
van Herden-
bergh ende
den Medici-
cant op't
bloot dooy-
steken.

hijshert aen lijf/habe ende goederen hoor hem enbedie daer op laghen/ dat op-
ghegheben hadde/ hebben hem willen dwinghen wisse te hooren: Ende als sy
niet hem hier over in disputatie raechten/ soo hebben sy sinen Hebe den Heere
van Herdenbergh met eenen Mediciant dooysteken.

Dit Casteel van den Boeck aldus vbandelijck inghenomen zijnde / sonder
eens op de gelofte te achten/ende op de conditie dat het behoudens lijf ende goe-
deren oberghegheben was/ soo heeft Don Francisco de Mendosa Admirante
van Aragon wel dorven dit aen den Voestelijcken Raden van Cleef defende-
ren/ dat het niet en behoorde qualijck genomen te zyn wat syn volck dede/ men
had haer oorsake ghegheben: Dat de Cleefsche ende Berghse behoorden al het
ghene datter gheschiedde / niet te wyken / maer moesten al veel meer patientie
hebben op hope van een goet eynde/ van dese ellende dese nu ypt noot leden tot
dienst van't alghemeyne goet / ende ten was niet behoortlijck dat pemandt
vbandtschap soude toonen/op datse hen selven niet en brachten in een ongeluck
van de strenge ende bittere wapenen der vergaende Soldaten die dooy sulcke
gheterghit zyn gheworden. Ende boven dien laten haer de Jesuiten hooren/ dat
die haer wederstant doen/ hen onwetelijck de wyede straffinge onderwerpen/
ende datse recht loon nae verdienste vercrijghen / soo datse ander tot exempel
ghestraft hebben op dat niemant en soude sulcx meer doen/ maer alle anderen
haer in goede onderdanicheyt ende verdrachelijckheyt sullen laten binden in
desen onderlinghen noot.

Den xi. October / als dit gheschiedden / heeft den Admirant een deel volger
naer Burick ghesonden op den Rijn beneden Berck/ teghen ober Wesel ghele-
ghen. Dese/ alsoo sy Neutrael waren/ weggerden hare Stadt te openen/maer
siende dat sy met geweldt haer wilden overvallen/ soo heeft de Burgherij ypt
vzeese de Stadt opghegheben/ ende is met groote menichte overlast.

Graef van
den Boeck
vermoort.

Op den selven dach is de schandelijcke moort gheschiet van den Graef van
den Boeck/ nae dat hy van de Tafel opgestaen was/ ende op de plaetse ginch
wandelen/ quamen by hem twee Soldaten / braghende of hy begerde in den
Hof bukten te gaen/ ende de poozte uptgegaen zijnde nae de Watermolen dooy
den Cruythof / soo heeft den eenen soldaet overhien den Graef eenen stercken
slach int slaep van sinen hoofde gegeven met t'ghebeste van't rappier/ soo dat
hy ter aerden viel/ roepende: O Jesu. Daer ober den soldaet sin zijdt-gewete
ypt trock ende hem eenen steck gegeven heeft / daer ober den Graef noch eens
geroepen heeft/o Jesu. Den Dienaer van den Grave is ontloopen achter een
staket aen de Roer ende Molen-gracht.

Opintie van
desen inbal
des Voest-
stendoms
Cleefs.

Den Voest van Cleve sendt den xiiij. Octobris sin Gedeputeerde int Leget
van den Graef Mauritus/ Raden van Staten ende Rijksh-raden/ vroteste-
rende dat al het ghene den Admirant haer aendede/ niet en geschiedde by doogh-
lupchinghe van't Landtschap / maer by louter gheweldt ende weder-wil van
den Voest ende Landtschap. Des niet teghenstaende soo hadde men in de her-
eenichds Nederlanden opinie/ dat den Spagnaert desen grootē inbal int landt
van Cleef niet en dede/ dan onder expres consent van den Keyser/ volgende des
Admirante last van den Coninc van Spagnen ende den Cardinael Albertus/
hem ghegheben / ende by hem anno 1596. vervolghet by den Keyser/ die hem
doe belaste tot dien eynde sin fortsen reede te houden / soo dat vele het daer
hooren hielden / dat sy wel mochten het heele landt van Cleve soecken in han-
den te crijghen ende houden met den Voest in Tuttele of Wombaschschap/ende
alsoo versekeren die Landen van te vallen in de handen van den Voesten van
Branden.

Wandenborgh ende Swepbzugghe/ die van wegen hare Dupfzoutwen mochten
pretenderen de naefte erfghenamen te wesen/ dat welcke die van Spagnen
ende Osterreich souden dencken te beletten/ om dat sy van de ghereformeerde
Religie zijn/ ende mochten niet de vereenichde Nederlanden aenspannen. Van
dese ende dierghelijcke raetslagghen hadden de vereenichde Nederlanden den
Raet van Cleve meermalen verwttricht/ ende om de selve raetslagghen vooz te
comen/hadden sy oock aangeboden eenige verhontentisse te maken/ende namen
tot bebydinghe van den Rhijnstroom/ om desen van alsdoe ghepretenderden
inballe te wederstaen/ maer werdt doe niet gheacht noch gheloost.

Dese ghemeene optinie werdt alomme meer ende meer gheconfirmert/ om
dat men ontrent desen tijdt verstonde/ dat de steden Dinslaken ende Holt mede
inghenomen waren/ Essen/ Wijnendael/ ende overballeen het Duys te Dullen/
daer seer leelijcken lebende/ behendelijck ombyngende alle die sy achten van de
gereformeerde Religie/ ende haren voorszachts vande waren. Sy bzaken oock
die nieuwe-bergunde Neutraliteyt dien van Meurs ghegheben/ daer acht
vanen Ruyteren in logeerende.

Admirant versocht oock aen die van Boeckholt/ dat sy binnen hare Stede
500 Paerden mochte legghen/ende aen die van Dorckum 300 Paerden.

Hy versocht aen die van Wesel/ dat sy wil den intemen 2000 Wan van sijn
voetvolck/ ende dupsent Ruyteren: Of dat sy opbzenghen wilden 200 dupsent
Croonen/ ende broot vooz een Maent vooz sijnen Legher/ ende Ostagiers ghe-
levert tot Burick/ tot Borge/ dat Graue Maurits ontrent Wesel ende de
Lippe gheen aenslagghen soude doen/ met dierghelijcke meer soodanighe onbe-
tamelijcke versoeken ende byelijcke byegghementen/ ende beroende hem
t'stuck van den Graue van den Borch/ hem vermetende alle anderen van ge-
lijcken te doen/ jae selfs den Graue van der Lip min noch meer te tracteren als
die van den Graue van den Boerle/ dat sy daerom haer niet en dorsten verla-
den hulp van yemander te verwachten/ want niemant soude hem derven roeren
mit gâtche Duytsche Nation. Waer over de Borge in grooten noot zijnde/
ghedwonghen zijn gheweest op den xij. Octobris tot een acrooyt te comen/ dat
sy vooz haer ende de Stadt Wees hondert ende vijftich dupsent gulden gheben
souden/ ende dupsent Walder Gange/ ende beloven een Bzugghe over de Lippe
te maken/ welck den xij. Octobris gheschiedde. Die van Santen beloefden
18 dupsent gulden/ ende andere verscheyden plaessen meer.

Wet dit gheft betaelt sy sijn volck dat langhe ghelt gheroepen hadde/ ende
vasserde de Lippe/ ende souden alomme aen de Munsterse steden om ghelt
ende byandschatten/ veel Goudheeren hupfen die sy veel leelijcken plonderden/
Emmerick den Bzugghe over t'water van Better maken souden. Hy sonde oock
rentich volck niet gheschut naer Wees/ begheerende dat sy hem vooz een tijdt de
Stadt leveren souden/ om sijn volck in te legghen. Doe sy dit wepgherden/ dede
hy noch meer gheschuts daer vooz bzenghen/ ende beschrickte de Stadt alsoo/
dat sy hem insluten moesten/ sonder respijt van een ure te mogen hebben om haer
Wepgherijc hy een te vergaderen: Ende leyde daer inne/ tot laste van de Borge
rijc/ acht Wendelen. Nam oock in alle de Casteelkens daer ontrent.

Op den 2 Novembrys versocht Admirante passage vooz sijn gheschut vooz
Emmerick/ ende onder dien maecte hy hem oock meester van de Stadt/ ende
lieter veel volcx binnen/ treckende met sijnen Legher nae Elten/ latende alle
voozraet van sijnen Legher binnen Emmerick. Hy nam oock in Welenborch/
W ij daer

Wesel wort
gedwongen
ende acrooyt
deert om
hondert
ende vijftich
dupsent
gulden/ etc.

Aesinghe
nomen van
den Spa
glaert.

woonde/die noch nam ghesen en is/waerom open ghescheyt ende berberstet en woode/
(d'welck ick/als eerst die den Catholischen Coninck gauschelijck toegheueghyt ben/wel
wensche aenghemerckt te moghen werden.) Waer bindt men pemandt die soo onberstam-
dich ende soo onerbaren is/ dat hy niet en soude verstem/ dat het grootelijck gheueghende
ende gheueghende is tot verachttinghe ende verachtelinghe des Godsdienstes/ dat eenen Ca-
tholischen Prince/ die de Catholische Religie niet sulcker blijft/ ende gzoote onkosten hi het
midden van de Kerckerse stroomen ende stromen heeft boorghestanden ende behouden/
dus schandelijck woode onderdrucht ende bebozen: Dat de bloetverwantschap be-
smaet woode: Dat men de vanden onbevochten ende onbestreden latende/ de gantsche
maecte der oorloghe met den gheweldighen hoop des alderkinsten gheslups dat ergheest
in der Weerelt soude connen gebonden wesen/ is werdende ende voerende tegen de Heeren
ende bloetverwanten des Coninck: Dat de Kercken gepluideret ende de Cloosteren berooft
worden: Dat de Gheestelijcke Mannen ghestooten ende gheslagen: de jonge Maeghden
die Gode gheuegent zijn/ gheschoffiert ende alle Gheplichdom met boeten ghetreden woode:
Dat oock de Ghelanten/ die sels onder de Heydenen by zijn/ met openbaer geweldt aen-
ghetaft worden/ ghelijck doot wepnich daghen by hi egener persoon ende anderen Ghe-
lanten der Princen wederbaren is/ als ick booz stroom te water nae Cleven quam: Waer
bindt men/ seg ick/ pemandt soo onberstandich/ die niet en merckt/ dat dit alles grootelijck
is streckende tot verachttinghe ende verachtelinghe der Religie: Noch berwijge ick/ dat
grootelijck te beduchten staet/ dat eenichsins besactelt/ ja: by alle Man sal ghesaet ende
berfinaet worden de wijdtberoemde eere des huys van Goffenijck/ d'welck tot noch toe/
van weghen sijne gherechticheyt/ sachtmoedicheyt/ eerbuldicheyt sijner raetslaghen ende
eerlijcke baden over al ghereint woode/ als oock om dat het altydt seer wijselijck vermydt
heeft in verdacht saemheyt te comen/ by zijenden ofte vanden/ van onrechtbeerdighe oot-
loghen te voeren: Ja: het staet oock welte vermoeden dat sels t de Catholische Coninck/
als oock de stichters aller deser weeder ellenden en jammeren/ van Godt den Heere recht-
baerdichlijck sullen ghestraft/ ende dat het onnoosel bloet d'welck sy vergieren/ sal gewo-
ken worden. Want/ ah liever/ wat gheluck/ wat boozpoet hebben die te verwachten/
die gheen dinc ongheschonden en laten: Die hare bloetverwanten als byemdelinghen/
de vlienden als vanden/ de vromen als misdadighen/ de onnooselen als schuldighen aen-
taften ende quellen: Ick ben ghenootsaect/ ten aensien mijnes anijts/ dese bloedighe/
ende booz bet gantsche Kijck schadelijcke handelinghen/ sijne Keijserlijcke Majesteijt op
de rijghe/ ghelijck sy gheschiet zijn/ te boodschappen ende te berwittighen. Ick vermane
ende bidde ernstelijck/ dat D. E. haer wachte van booztaenghelijck te drijven/ maer dat sy
ter contracte den Boozlichtrichsten Doct van Cleve sijne afgenomenen Steden/ Casterlen
ende Vastigheden weder in handen stelde/ het Krijgshoofden van hier neme/ ende nae een an-
der plaetse schicke: de ghebane schade weder oprichte: ende gheen oot sake en gheue van
meerder onghemach: D'welck alles/ of het schoon d'welck recht/ piffelijck/ en eenen Prince
betamelijck by nochtans so sal ick doot den henger deser verwachten eene redelijcke ende
beschejdene antwoorde. Ick bebele D. E. in de bescherminghe Godes. We Cleve/ desen
laetsten dach Octobris/ 1558.

Onder Handt/

Carolus Nutzelius a Sonderpukill
Keyserlijcke Ghelant.

Ick wil wel ghelooven dat desen Ghelant de sake wel inepnt/ ende gheern
saghe dat de waghen recht ginghe/ maer sijnen Heere ende Meester en ist
gheen ernst. Want inepnt hy t/ ende neemt hy de Cleefche sake ter herten/
waerom en handelt hy niet ernstelijck niet sijnen broeder Alberto? die beken-
nen moet dat hy sijnen Stadhoudet den Admirant last ende commissie ghe-
gheuen heeft om de Cleefche Steden in te nemen/ die te berooven/ de Menschen
by menichten om den hals te vangen/ etc. of hy moet seggen/ dat den Admirant
hoben

Het salmen
ne dinc
upt het gene
wv verhal
derf. 10. ende
up beel an
der histon
die men sou
de connen
verhalen.
t den Ca
tholischen
Coninck van
Spagmen
hebben de
lupfen ghe
ten/ ende in
ghesloven
ghelijck ge
robes ende
beel andere
Opnamen
ende vers
bolgheren
der Kercke
Christ.

boven sijn bevel propria auctoritate dit alles te beende. Heeft hy dit sonder lof
ghebaen / so belooft hy hem daer over te schrijven / inde de Clerfliche / midts-
gaders de Munsterliche / Leven widerom in vinding te stellen / ende hare schade
te vergoeden. Daer het licht daghelijck meer ende meer / dat het Hof van
Spaguen / de Keiser met syne Broeders / als oock de Paus / de sake wel reng
zijn / ende dat het maer spiegelbeelden en is als sy protesteren ende sich beynsen
bedroeft te zijn over den onderganck van landen ende lieden / Insonderheft soo-
daniger hy de wijshe de rechte leere ende Godsdienst plaetsen heeft. Doch hi wil
den Vaderlandt liever den Keiser / ten dienste de syne beschepdene antwoorde
des Admirants op den voorschreven Brief / hier oock hy voeghen.

Opfschift.

Aen den seer Edelen ende Achtbaren Heere Carolo Sonderpuhill,
Vader van derulien, Keyserlijcker Majesteys Raet ende Ghesant,
om mijnen deef weerden vriendt.

Wele ende Achtbare Heere / wy hebben den sebeden dach November
den Brief van D.R. gheschreven den laetsten der voorgaender Maendt ontfan-
ghen met behoofliche eerbiedinghe teghen de heplighe Keiserlijcke Majesteit /
(wiens Ghesant D.R. is by den Doorzuchtichsten Dozt van Cleve) als oock met
behoofliche beleeftheit teghen D.R. Wy hebben oock peder punct des selfden
wel verstaen. Wy loven ende prijsen voer eerst D.R. dienst ende sozghbuldicheit in het
upvoeten der gheboden sijner K. M. aengaende de vermeerderinghe van de eere ende wel-
vaerdes Doorzuchtighen Doztes van Cleve / ende de bescherminghe ende beschuttinghe
sijner Landtschappen ende Onderfaten. D.R. wordt teghen doozdelijck ten rechten ver-
stoot dooz vele fauten ende mis handelingen / welke eerst aenghesien ende niet genoeg-
saem doozgronden wesen / den Lezer des Confinc / ende ons gootelijck souden beswaren /
ten ware dat upt het beginsel ende eersten aenbaeck der sake coude betwefen worden / dat
die de schuld hebben / die ellende ende jammer in de plaetsen van hulpe ende raedt ghefocht
ende beghre hebben. Soo dat dese swaerheyt / nae ghelegentheyt der saken / des tijds /
der plaetsen / ende der nootwendicheit / maetelijck moer aengenomen worden. Ier ware
wel te wenschen dat D.R. wel ghehoort ware van den stant deser saken / ende van de
gherechtigheyt die de Conincklycke Majesteit tot dese Doozloghe heeft / ende van de sacht-
moedicheit die daer in ghebruyckt wort als oock van de goede gheneghentheyt ende dien-
sten der K. M. ende der Standen des Rijck / midsgaders van der selfder Ghesanten ooz-
deel / belanghende de wezelmoedicheit ende weetheit der wedetspanningen : Item van
de nootwendicheit deses tochts ende der dinghen die daer ruffchen ghecomen zijn / als van
Gulick / de nootwendicheit int beranderen der Raedtflaghen nae ghelegentheyt der Dooz-
loghe : Item van de weldaden der K. M. ende van de oprechte gheneghentheyt der selfder /
als oock van des alder Doozuchtichsten Artf-herzoghen Alberti teghen de D. Dozt van
Gulick ende het gantsche Rijck. Van welke dinghen al t samen ende noch meer andere /
indien D.R. volcomelijck bericht ware (d welck wy hopen dat haest gheschieden sal) so
en twijffelen wy in het minste niet / of D.R. en soude even so byzmoedelijck ende rijpelyck
als andere / die volcomen bescheit daer van weten / alle de schuld deses onghemacks op de
Aetheuren des selfden leggen / de K. M. geheelijck voer onschuldich houden / nae medelij-
den met de selfde cryghen / dewyle sy hoer groote weldaden onbehooflijck ende sonder reden
ons valscheijck belogghen ende ghelastert wort. D.R. soude oock onse daden / ghenegent-
heyt / ende sozghbuldicheit in het bevoorden der discipline / ende sijt saemheyt in het duf-
den / des onghemacks dwelck wy te dazghen hebben / ten aensiene van de goetheit des
Leghers / ende verchil der gagers / ten besten duncken / ende oock meosten deels verdoel-
ghen by den D. Dozt ende syne Onderfaten : Oock soude D.R. den dienst betwefen aen den
D. Hertogh

De Hertoghe van Kottelinghe ende andere Princen connen verdoobelen/ ende daghelijc
met allen blit ende nersicheit verbinden de vyese des onghemacks van den Conincke
van Brancricke zijde/ die het Rijk te vreesen staet/ ende den Vorst van Cleve niet booz
dettich zijn en soude: **D. R.** soude oock de **R. M.** ende de Standen des Rijcks aenporren
tot mede-aenbaerdinghe der Oorloghe/ teghen t'ghemeyn perijckel van t'Christentijck
namelijck/ teghen de ghene die boz sake zijn van die groot quaet. Doch dit al t'samen woze
wijdelustigher door de daecht ende erbarentheyt der sake/ als oot der **C. M.** des Doozlich
tichsten Kers-Hertoghs Albertt/ ende onse sozghbuldicheit/ als oock der Standen des
Rijck ende andere Vorsten aen den dach ghebrachte. **Wp** meynen nae ghelegghenheyt des
rijckes den **D. D.** van Cleve/ Gulic/ etc. volecomelijck ende genoechsaem volbaen te heb
ben door onse laetste brieven/ welke **Wp D. R.** mede ghedeyt hebben/ ende achten datse
van de selfde behooren goet gheboorden te wesen. **Wat** de rechte aengaet/ **Wp** bidden seer
dijntijck dat **D. R.** door de liefde ende gunste welke hi toedaghende is de **R. M.** Con. **M.**
den **D. Kers-Hertoghe Alberto/ den D. Vorst van Gulick** (die door Swaghetichap aen
malcanderen verbonden zijn) als oock door de liefde die **D. R.** is toedaghende de behoude
nisse der Catholijcker Religie/ iae der gantscher Christenheyt/ sich weerdige in sulcker ghe
neghentheyt ende redelijckheyt als sy alreerds begonnen heeft/ volstandich te bliven/ de
ghemeyne sake ende oock ons behulpich zijnde met vrede ende daecht/ ende de saken by den
D. Vorst ende sijne Raeden nae uwe wijsheyt herquamelijck stuerende. **Wp** bidden **Gode**
dat hy **D. R.** wille verleenen ghesontheyt/ volstandicheyt/ ghenade/ ende stercke om sulck
een heyligh werck te volboeren. **Wt** het Lezgher door Deuterum/ desen 12. Novemb. 1598.

Onder stont

V. R. gantsch toegheneyghden

Don Franciscus de Mendoza, grooten Admirant des
Conincklijck van Arragon, Marquis van Qua
dereste, de Valdepenas, van de statighe Orden
Calatravensis, Hofmeyster des Catholijcken
Coninck, als ooc Raedts heere in Standes ende
Oorloghs saken, ende overste Hofmeyster in
het Hof des Doorluchtichsten Aerts-Hertoghs
Albertt, ende Capiteyn Generael over de Car
tabijnen.

In die niet eene beschedene ende redelijcke antwoorde
Ten rechten soude men ons oer al moghen uproepen ende schelden
door onaedige ende Baestaerden/ niet weerdich wesende te hoeren den
Raem van Nederlanders/ indien wy den Spaignaerden (die meesten
deels niet anders en zijn/ dan ghedoopte Joden ende Hebdensche Christenen)
overgaven onse vijzheyt/ om welke te behouden/ soo menich dingsint vroom
helbt sin leven ghelaten/ ende de aerde niet synen bloede geber wt heeft/ hebben
wy gheen medelijden met ons selbst/ soo laet ons bedencken de ekkende welke
onse Vrouwen ende Kinderen aenstaende is/ indien wy van de Spaignaerden
overheert werden/ het sy niet gheweldt ofte door hare listighe Vrede handel
ghen. **Wp** sijn schuldich door haer te soeken/ om welc sy het verstant niet en
hebben. **Laet** ons dan doen blijcken/ datter noch een onghetrecht **Al** leuven
herte by de Nederlanders is/ tot verdoominge der waer Catholijcker Religie
onser Vrijheden ende vijzheyt/ ende tot afscheuringhe der Slavernie ende der
dijntbaerheyt.

C

Den

Deuterum
ingenomen.

Den 7. November beschoot Admirant dat stedecken Deuterum / in de Graeffschap Zutphen/ ende nae appolntement trecken de Soldaten met haer wapenen upt: Ende hy treckt voort nae het Slot Scruplenboezch/ ghelegghen in een Doras/ t welck hy oock inne creegh.

Den Admirant hebbende van alles ghebreck/ dorste niet verder hem avontueren / want alsoo hy de Boeren in de Graeffschap Zutphen gewpger hadde saube-garde om te lande te moghen blijven sitten / maer haer vergunt hadde ende respijt gegeven om haer hozen ende beesten in de vaste Steden te bluchren/ soo vandt hy vooz sijn Leghet gheen victualie/ ende moesten/ honghers halden/ in plaetse van hoot eten Coolstrupcken/ ghestremt bloet van beesten/ wortelen/ ende anders wat sy vinden konden / soo dat sy veel verliesen ende storven van onghemack.

Quarent dese tijdt isser in de Rijckstadt Dortmondt een vergaderinghe gheweest van den ghedeputeerden der Dorsten ende Heeren behoorende onder den nederen Westphaelschen Crepts / daer van dat Overste is de Graue van der Lippe/ alwaer alle clachten der vpligghender landen ghebrocht zyn. Ende resolueerden den rij. November Vzeven aen den Keiser te schrijven/ ende aen de vier Rhijnische Keurvorsten / op dat sy voorder schreuen soo aen den Keiser als Admirante / ende tot Brussel aen den Cardinael Andream van Oostenrijck/ Gouverneur van Nederlandt / besluptende wederom in Januario tot Ceulen hy den anderen te comen.

Als den Admirant / dooz den wederstandt van den Graue Maurits / ende den Leghet der vereenichde Nederlanden/ ghedwonghen was te rugghe te keeren/ bresende ghebreck van noordwist/ is hy op den vij. November opgetrocken nae t Sticht van Munster/ latende / Wendelen in Deuterum/ met de Vane Rupteren van Mendo Spagnart.

Wockholt
ende Wock
ken inghe
nomen.

Graef Frederich beschoot Wockholt / dat hem opgaf / desghelijck Vorsten daer sy seer qualijck leefden met de Burgeren. Voorts toghen sy nae Schermbach/ ende meer ander plaetsen/ als Dortmont/ Essen/ Dorsten/ dat sy beschoten/ Loefvelt/ Steenwoydt/ Bekekinckhupsen/ ende veel Jonckheeren hupsen. Sy waren oock tweemaal vooz Oostdoop / maer moesten afrecken. Die van den Dam wederstondense oock dapperlijck. Sy dreyghden met brandt het Sticht ende t Landt van Osnaburgh / eyschende hondert duysent Daelder/ maer het werdt ghewepghert / ende die namen Crichsvolck aen. Barlotte wordt gesonden nae Emmerich / daer hy op den 23. November met meer volcx inne wilde zyn / daer dize Duytsche Wendelen van den Graue van Spe in lagghen / die ghenoech ghedwonghen zijnde hy de Burgheer / den Barlotte upt hielden / dies hem Barlotte seer verstooyde / ende de Stadt int afrecken seer dreyghde. Om dit wepgheten hy den Admirant te ontfchuldighen/ werdt den Deeken met andere gesonden aen den Admirant/ die welck hem vertoonde dat hy de Stadt Emmerich beloest hadde neutrael te laten/ ende dat hy die al gebroken hadde / gaf den Admirant tot antwoorde / dat de ghelegghentheyt des tijds ende den dienst Gods ende des Coninck sulcx nu vereyschte / ende daer mede moest men nu lijdesaem zyn. Daer op den Deeken antwoorde/ dat sulcx een groote schande vooz Godt ende de Weerelt ware/ ende vooz der Catholicken Spagnardden naem/ dat alle beloften/ toesegghingen/ contracten ingghen ghebroken ende verantwooydt worden met den dienst Gods ende des Coninck/ ende niet ghelegghentheyt der saken/ dat selfs de Turcken niet en deden: Ende soo doende/ ware gheen wonder dat de vereenichde Nederlanden niet en willen haer

Admirante
wordt van
de Deeken/
een vooz/
stander der
Jesuiten/
bestraft over
het breken
van sijn ge-
lofte.

haer op eenighen brede betrouwen / nae demael men haer / die ghebueren ende
bytenden waren / alsoo handelde. Daer over Admirante verstoort en beschaemt
bleef / ende liet niet sonder perijckel dese Ghesanten vertrecken.

Onlanghs hier nae / den 2. December / wierden de Spaensche Garnisoenen
ghedwonghen Emmerich te verlaten / door den Graue Maurits die de Stade
verloste met den Heyzleghe der gheunieerde Nederlanden / daer den Admirant
tot Gees lach met dype dupsent Man / ende la Barlotte te Doornick / ende an-
dere meer daer ontrent / ende dat niet en conde beletten / want op den 4. Decem-
bris zijn eenighe van des Grauen Maurits volck getrocken boven Gees / ende
hebben den Dyck doorgheseken / die nochtans van den vbandt bewaert wiere
met krijchsvolck die haer selven qualijck ronden salveren van't water / ende
moesten met schupten upt de hupsen ghehaelt werden / daer sy haer in hadden
ghebozghen / ende is alsoo Emmerich in vryheyt ghestelt om haer Jaurael te
houden / ende heeft haers Dorsten krijchsvolck inghenomen.

Den Spaenschen Leger aldus de Steden des Strichts van Munster dwin-
ghende / haer Garnisoenen in te nemen / oock het Stricht van Essen / en werden
afloopende de hupsen ende Casteelen / toebehoozende den Graue van Bentheim
ende Schouwenburch / innemende / plunderende Cloosters ende Kercken / be-
roovende het landtvolck met sulcken onghereghelden hoop ende menichte van
krijchsvolck / overvallende ende benauwende / vermoozdende met aller wyerd-
heyt dat onmogelijck is te beschrijven / ende dit al onder pprexts van den dienst
Gods ende des Coninc.

De Protestanten vergaderen weder in Januario te Ceulen / want sy vinden
haer aengetast dat veel haer hupsen verlate / wel siende wat haer staet te vreesen.

Die van Onaburgh wepgheren den Spaenschen den afgebozderden
vbandtschat / stellen haer met haren Heer ende Bisschop (zijnde van't hups van
Bijpswijk) te weere.

Soo doen oock die van Munster / ende nemen Soldaten in / soo dat den aent-
sack die de Spaenschen / niet wete ende oogluokinghe van den keurbozst van
Ceulen / voozghenomen hadden / haer ghesailleert is.

Men siet datter woort toeghelept om t' hups van Oostentick groot te ma-
ken / ende dat men gheern soude sien dat Nederlandt / Cleef ende Gulick / met
ander Raebueren / daer onder mochten vallen / liever dan dat de selve souden
erven aen de Protestanten ende haer toeghebden Dorsten. Hier over hadden
de Dorsten te Ausbozch nu desen voozleden Decembris t'samencomste ver-
schreven.

De Steden int Dorstendom Cleef lieten hun duncken / dat de Spaenschen
gheen beleggeringhe meer soude willen vooznemen ende niet geweldt aenballen /
waerom die van Calcar / Goch / Cleef / ende ander meer / haer resolbeerden tot
weberstandt / ende malcanderen verbonnen / by te staen / om haer met wapenen
te defenderen / ende den vbandt niet in te laten : maer niet teghenstaende dat die
van Calcar sonderlinghe Catholijc zijn / ende een Burgherije die seer ernstich
vermaert is tot de oude Religie / zijn op't aldervreeslijckste aengetast gewor-
den van desen Catholijckschen Spaenschen Leger / want nae dat de Burgerije haer
cloeckelijck in de wapenen begaben tot weberstandt / ende haren vbandt aflos-
ghen / soo en heeft haer niet mogen verschoonen / men heeft de Stadt op't alder-
swac hste soo beschoten ende vbandelijck aengeballen / haer poozt nederghewor-
den / ende daerop ghestoort / soo datter vele doot bleven / ende moesten ten laet-
sten haer opghen / ende den vbandt inlaten. Soo is voozleden Kerf-abondt
Calcar

Calcar inghenomen / de Burgherje moesten haer overgheben / t'welck andere Steden soo grooten schrick ghemaeckt heeft / dat het volck met grooten hoopen wech gheblucht is / ende hebben in den couden winter t'landt moeten verlaten.

Hier dooz hebben die van Goch haer Ghesanten aen den Admirant tot Keeg ghesonden / om met hem te accorderen gelyck andere Steden / maer was te vergeefs. Hy sendt sijn volck derwaerts / ende comt met list in Weeg / een ure gaens van Goch liggende / ende nu sterck beschants / ende sommeert de Stadt Goch om 500 boertvolck ende 3 vanen Ruyters in te legghen. Vele Bozghers vluchten / ende worden van de Ruyterje van Minneghen beschermt / dat de byandt haer niet en heeft derren / op de Hejde tusschen Goch ende Cleef / aentasten. De Soldaten worden ghefoziert / doch alsoo het Paert volck tot booz de Stadt comt / wordt het intrecken dooz de Bozgherje belet midts sluytende hare poozen / waer ober haer de Ridmeester seer dypghde. Onder des betomen de Burgers Saubegarde van den Bozst ende Kieper / daer dooz trecken in Februaris veel Gochsche weder derwaert / wat daer uyt volgen sal mach den tijdt ende experientie leeren / maer het schijnt dat den Admirant / wel wetende hoe hy met het hups van Oostentijck staet / niet veel op sulcke Saubegarde en past / maer met sijn booznemen boozt wil.

Hier mede besluytende / willen wy de sake (booz dese tijdt) Godt debelen / hem biddende dat hy alle Vaderlandts lievende wil bewaren / van al sulcke onghereghelhe wyede Spaensche Opzinnen / die nemmermeer versaeft zijn van onnoosel bloede te storten / ende meer dan beestachtighe schendinghe der jonghe jeught / Vrouwen cracht / ende overmatighe moorddadighe rooverijen / hare moettwillicheyt / die sy in de byzje Landen bedrijven / is soo groot / dat ment niet soo leelijck can bedencken ofte schryven / of sy en overtreffent verre in doofheyt / niemandt aensiende / van wat Religie sy oock zijn / jonck ofte oudt. Dit is ons / beminde Leser / eenen schoonen spiegel / waer in wy overlegghen moghen / wat wy van sulcke sijne ghesellen hebben te verwachten / indien se ons eens overbielen. Daerom staet sijn een byp op de wacht / ende bidde den Almoghenden Godt om ghenade ende bystandt / dat hy ons alle te samen wil gheven een cloeck eenich hert / waer dooz wy alle dese boozs / wyeetheden des Spaignaerts moghen boozcomen / tot sijner eere / ende onser aller welstandt ende salicheyt. Amen.

E N D E.

Koninklijke
Bibliotheek
te 's-Hage.

